

1) Պարտաւորութիւն կը շարունակուի Անգլիայի առանձին շահերը Քարտագի ճանապարհի խնդրում, մասնաւորապէս Բարձրագուրաբար շը շանուս:

2) Թողնել Անգլիային առանձին առաւելութիւններ չարաւայի Սարարիոյում, Անգլիայի այդ շը շանում ունեցած էական տընտեսական շահերի նկատումով:

3) Մտցնել անհրաժեշտ բարեկարգումներ Փոքր-Ասիայում, յատկապէս Հայաստանում, Քիւրդիստանում, Սիրիայում և Միջագետքում:

4) Թողնել Անգլիային գործողութիւններ լիակատար ազատութիւն Կովէտի սուլթանատում:

5) Ընդառն զայն արաբ սելզերին նրանց զէպի ինքնավարութիւնն ունեցած ձգտումները մէջ:

6) Կարգադրել յօգուտ Պարսկաստանի ծագած սահմանային վէճերը:

Այդ փոխադրած պարտաւորութիւնները ընդհանուր գումարի մէջ իրանց վրա առանձին ուշադրութիւն են վրաւ դրել հանգամանք Այդ, առաջին, Անգլիայի համաձայնութիւնն է գուրս զալ Թուրքիայի զիպոլետական փաստաբանի դերում բոլոր միջագային խորհրդակցութիւններ ժամանակ և Թուրքիայի պաշտպանի դերում նրա մնացած կառուածները ամբողջութեան վրա յարձակողներին վերաբերմամբ: Երկրորդ՝ Թուրքիայի համաձայնութիւնը Անգլիայի վարանի հովանաւորութիւնը հաստատելու ոչ միայն Կովէտում, Շատ-Իւ-Արաբում, այլ արաբական թերակղզու հարաւային մասում: Զը նայած որ պարտէկատրատ խօսքը չը կայ էլ պայմանագրի բնագրում, բայց Անգլիայի առանձին շահերն ճանաչուծ Արաբիայում, նոյնպէս և ինքնավարութիւն հաստատելու անհրաժեշտութիւնները — այդ վճռական քայլն է հաստատելու փաստացի պրօտէկտորատը: Հարաւային Արաբիային սպասուած է այժմ Եգիպտոսի լիճակը, և Անգլիայի կողմից, ի նպիկէ, չի պահանջվի առանձին ջանք, որպէսզի հասնի իր մերձ-արեւելեան քաղաքականութեան վախճանական նպատակին — ոչ միայն փակելու ընդմիջտ ծովային ճանապարհին զէպի Հնդկաստան, այլև օդակին անց-կացուելու եռակի կողմէր: (ՔԼ.Մ.Ճ)

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՏՈՒՆ ԵՒ ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՖՈՆԴԸ:

Ներկայ 1913 թ. մայիսի 11-ին Առնայն Հայոց Կաթողիկոսը № 761 կօնզակով հաստատել է Երևանում ընտրված թեմական յօրէրենական յանձնաժողովը՝ հանգանակելու հաւար նուիրատուութիւններ յօգուտ զպրօցական ֆօնդին Այդ յանձնաժողովը, որ գործում է Երևանի փոխ-թեմակալ Թորն Եւպիսկոպոսի նախագահութեամբ, սպասարկել է կաթողիկոսական կօնզակը և իր կողմից ևս կցել նրան մի կաշ, ուղղված թեմի հայ ժողովրդին, հետևելով բովանդակութեամբ:

Ազգային վեհապետ Կաթողիկոսի սյն սըրբատան կօնզակի հիւնը վրա կոշ ենք ահում ձեզ, Երևանի թեմի հայ ժողովուրդ. կոշ ենք անում յաւերժացնելու հայ տաւերի գիւտի 1500-աւեկայ և հայ սպասարկական 400-աւեկայ յօրէրենքը: Ազգային այդ պիտանայի և մեծ յօրէրենքը կատարելով, պէտք է հայ ժողովուրդը սրտի առանձին գոհուհանակութեամբ, լիանալու կերպով անմահացնել այդ ածին նշանակութիւնը մի վեճ գործով՝ ընդհանուր զպրօցական ֆօնդի հաստատուելով:

Յայտնի է, որ ուղիների կիւմքի մէջ առաջնադասութեան, ժողովուրդների բարօրութեան և կուլտուրական շարժման զխնամար առանցքը՝ զպրօցն է համարվում. մի հիմնարկութիւն, որտեղ մատակարարվ սեբուրնըր գաղտում, մաքրվում է բազմատեսակ պակասութիւններից, զիմբւլ է գիտութեան առած պաշարով և զատարարակիւրով ընդհանուր գործունէութեան համար՝ ամեն սեղ, ամեն ժամանակ հասարակական կիւմքի օգտակար յեղաշըժմանը խթան է հանդիսացել:

Հայ ժողովուրդ, այսօր ան այդ մեծ հիմնարկութեան, զպրօցի սպանովութեան խնդիրն է զրված քո առջ քո սիրեցեալ Հայրապետի կողմից. մի խնդիր, որ սուր է բոլորին համար անխախտ, թէ մեծի ու փոքրի, թէ հարուստի ու աղքատի համար: Ձեզ, հայ ժողովրդի գիտակից ներկայացուցիչներ, յանուն հայ ժողովրդի ընդհանուր առաջադիմութեան, առաջարկում ենք սրտանց մտենալ այդ խնդրին, օգնութեան ձեռք կարկանդակ մեզ՝ հասկացնելով, բացասելով վերադիմալ խնդրի մեծ նշանակութիւնը ժողովրդի այն բոլոր խաւերին, որոնց հաւար զպրօցին նշանակութիւնը զեռայնքան պարզ չէ, մութ ու խաւար է Եզնեցէք մեզ ձեռք հռովմազն գործունէութեամբ, որպէսզի ժողովրդի առած նուերներով հարաւոր լինի ընդհանուր զպրօցական ֆօնդ կողմից, որով միայն հարաւոր կը լինի ապահովել մեր զպրօցների գոյութիւնը և սպա նրանց կանգնելով իրանց բարձրութեան վրա հասարակական կիւմքի լուսաւորութեան կիւմքունք կը դառնան:

Ձերպրօցական ֆօնդի կազմակերպութեան համար, համաձայն վեհապետ Հայրապետի նախորդ հրահանների, շը շարահանքերով մասնակներ և ստորապիտուկներ թերթերու ուղարկած Երևանի թեմի բարձրագուր փոխանորդներին և արժանապատիւ գործա-

կաններին, որոնց և յանձնաժողովին նախագահի՝ Երևանի փոխ-թեմակալը կողմից առաջադրված է տեղական մասնաժողովներ կազմակերպել և սկսել ժողովարարութեան գործը, որ, համաձայն կովկասի տէր փոխարքայի թոյլատրութեան, վերջնաաւել է սոյն տարվայ հոկտեմբերին Աջակցեցէք նրանց բոլորին, օգնեցէք ինչով հարաւոր է:

Յթեմական յօրէրենական յանձնաժողով միանգամայն վստահ է հայ ժողովրդի բոլոր խաւերի աջակցութեան և բանիւաց տարրի գիտակից վերաբերմունքի վրա և յոյս ունի, որ Երևանի թեմի հայ ժողովուրդը իր սրտարուղին և եռանդուն աջակցութիւնը ցոյց կը տայ այդ գործում:

Այս զօրումենաներից պարզ է, որ ինչպէս Շահաբում, նոյնպէս և Երևանում (և այլ թեմերում, ինչպէս գիտենք) կաթողիկոսական կօնզակով կայ հաստատված թեմական յօրէրենական յանձնաժողովը, որ, ինչպէս վայել է ամեն մի օրինաւոր հաստատութեան, գործում է ուղղակի, առանց յետին մտքերի և գործում է յօգուտ այն նպատակի իրապրօծման, որի համար հաստատված է, թոյլ չը տալով իր գործունէութեան մէջ երկուցորդ, անորոշութիւն և մի ձեռքով երկու ձեռքով բռնելու կամ մի հարուստով երկու թռչուն սպանելու քաղաքականութիւնը Այդպէս չէ սակայն Թիֆլիսի թեմական յօրէրենական յանձնաժողովը: Նա մի տարօրինակ մարմին է. ստեղծվել է կամ, աւելի ճիշդն ասած, վիճել է տարօրինակ պայմաններում, ուստի և տարօրինակ գործելակերպ է ընդգրկել կէս յայտնի, կէս խլուրդային գործելակերպը: Նախ, յայտնի չէ մինչև այժօր, թէ հաստատվել է նա կաթողիկոսական կօնզակով թէ՞ ոչ: Որքան մեզ յայտնի է, այդպէսի հաստատութիւն մինչև այսօր չը կայ. (ընդունենք մի բովէ, որ նա պէտք չէ զգում կաթողիկոսական հաստատութեան, ինչպէս մտածում է և նրա նախագահ Մերսոպ եպիսկոպոսը. այդ զէպքում, ինչու է նա դիմել և խնդրել կաթողիկոսական հաստատութիւն): Երկրորդ՝ նա ընդգրկել է մի գործունէութիւն, որի կէսը հրապարակային է, կէսը խլուրդային: Եւ այդ հրապարակային խլուրդային գործելակերպը պարզ մասնում է տարօրինակ թեմական յանձնաժողով մեղամեներին և նախագահի ներքին աշխարհայեացքը և բարոյական սկզբունքը՝ լիւնել արտագուտ բարեկալ, ներքուստ իբընամիւ: Յանձնաժողովը պաշտօնապէս զպրօցական ֆօնդի հաւար է հանգանակութիւն սկսել, բայց ոչ-պաշտօնապէս՝ իր անդամներին և ՀՅՈրիզում թերթի միջոցով աշխատում է նախ, և աւելի, գրական ֆօնդի համար: Եւ անա լինում են այսպիսի դիմումներ:

— Դուք մտադիր էք մի որևէ նուէր տալ յօգուտ զպրօցական ֆօնդի, չէ՞:

— Այո:

— Կաւ չի լինի, որ կէսը տաք յօգուտ զպրօցական ֆօնդի, կէսը՝ յօգուտ գրական ֆօնդի:

— Բայց չէ՞ որ կաթողիկոսի կօնզակը և թոյլատրութիւնը միայն զպրօցական ֆօնդի մասին է:

— Հոգ չէ, գրական ֆօնդն ևս հաւակրելի է:

Եւ հետևանքը այն է լինում, որ մէկը եթէ կա. լինում է տալ 1000 կամ 3000 ռ. յօգուտ զպրօցական ֆօնդի, սակայն և կէսը, պահելով միւս կէսը կամ խոստանալով գրական ֆօնդի հաւար:

Մենք ամենին չենք զարմանում յանձնաժողովի անդամներ ռայտնի գործելակերպի վրա. նրանք այն անձինք են, որոնք սկզբից ի վեր զէլ էին զպրօցական ֆօնդին, իսկ յետոյ, տեսնելով որ անկարող են խնայարկ և արգելք լինել, բարուք համարել են կեղծել համակերպել, որպէսզի կարողանան զէլ խլուրդային եղանակով առաջ տանել իրանց ծրագրերը: Այդ մարդիկ այնքան կուրացած են կըքից և յատուութիւնից, որ բնաւ չեն ուզում հատուկվել, թէ ոչ որ գրական ֆօնդի զէմ չէ, բայց քանի որ թոյլատրութիւն ստացված է հայատարարված զպրօցական ֆօնդի մասին, պէտք է միանալու ոչ թեքելով աշխատել այժմ զպրօցական ֆօնդի համար, իսկ յետոյ, երբ այդ ֆօնդը իրագործվի, սկսել աշխատել միանալու գրական ֆօնդի համար, որովհետև այժմ զպրօցական ֆօնդի կողմին դնել և գրական ֆօնդը, որի համար ոչ միջնորդութիւն է եղել և ոչ ևս թոյլատրութիւն ստացվել, նշանակում է երկու ֆօնդերն ևս ջլատել, խափանել և զբանով ջնջին արգելիք ստանալու Այդ պարզ արամարանկութիւնը անկարող են հասկանալ յանձնաժողովի անդամները, որովհետև ներանք սկզբից հակառակ են եղել զպրօցական ֆօնդին. բայց շատ տարօրինակ է, որ այդ պարզ արամարանկութիւնը չէ կարողանում հասկանալ թեմակալ առաջնորդը, որը պարտաւոր է ամեն կերպով ոյժ տալ կաթողիկոսական կօնզակին և զպրօցական ֆօնդին:

ԸՆԹԵՐՑՈՒԹԻ ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆՑ

Սկզբնական հայութիւնը տղուտ Նեղոսի ափերից մի գեղեցիկ օրինակ է ստալիս այսօր մեզ, հայկական կենտրոններում նրատածներին, մի գեղեցիկ օրինակ համերաշխութեան, երբ ամբողջ կուսակցութիւններ, որոնց ծրագիր, սակարկան, ամբողջ գոր-